

Folk och Kultur i februari 2020 - ett av de sista större kultureventen som gick av stapeln innan Coronan slog till.

2020-06-12 08:30 CEST

Coronan och kultursektorn i Norden

Snabba tilltag i tider av kris

Det blev tvärstopp för konsten och kulturen på grund av Coronan. En färsk analys visar att de nordiska regeringarna reagerade snabbt på det skriande behovet av bidrag, men att också många privata fonder och stiftelser har spelat en stor roll för att släcka de värsta bränderna.

De nordiska kulturministrarna möttes i slutet av maj på ett digitalt möte och kom överens om ett gemensamt stöd för kultursektorn. det visar att frågan är angelägen på många nivåer och nordiskt.

På mötet enades ministrarna om en extra insats på tre miljoner danska kronor

till kulturlivet i Norden genom att förstärka årets budget för stödprogrammet Kultur- och konstprogrammet, som administreras av **Nordisk kulturkontakt**.

- Jag är väldigt glad att vi som nordiska kulturministrar har kommit överens om att ge ett extra ekonomisk lyft för att hålla liv i det nordiska kulturlivet under covid-19. Konst och kultur är så viktiga för att binda ihop våra samhällen. Med dessa extra medel kan konstnärer och konstprojekt få stöd till samarbeten och nätverk, säger **Joy Mogensen, dansk kulturminister**.

För Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm upphörde det mesta av verksamheten i mars.

-Vi har ställt in all publikverksamhet, det betyder hundratals föreställningar och evenemang, säger **Maria Sid som är teaterchef vid Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm**.

Rent ekonomiskt har Stadsteatern under två månader tappat cirka 24 miljoner kronor i biljettintäkter, men å andra sidan har man minskat kostnaderna med cirka 18 miljoner genom att stänga ner den breda kulturverksamheten som Kulturhuset bedriver. Den delen av verksamheten ger i regel inga intäkter. Nettoeffekten av Coronakrisen efter två månader är därför cirka 6 miljoner minus.

Det som hjälper upp läget är den svenska regeringens beslut om minskade sociala avgifter samt att staten har tagit över kostnaden för sjuklöner.

-Det är i nuläget inte helt klart hur mycket det betyder ekonomiskt för oss eftersom det kommer visa sig först retroaktivt, men kanske betyder det cirka 2 miljoner kronor. I övrigt omfattas vi än så länge inte av några riktade statliga stöd, berättar Sid.

Enorm satsning torkade in

Lise Bach Hansen leder kultur- och litteraturscenen på Den Sorte Diamant, som är det Kungliga biblioteket i Danmark. För Bach Hansen och hennes verksamhet kom coronakrisen vid sämsta möjliga tidpunkt. De skulle nämligen under våren sjösätta en serie enorma live-evenemang som involverade många offentliga bibliotek i hela Danmark och en hel rad internationella storstjärnor.

-Vår scen i Köpenhamn skulle ha fått besök av bland andra Jonathan Safran Foer, Thomas Piketty och Karl Ove Knausgård. Evenemangen var slutsålda och skulle också streamas till cirka 100 allmänna bibliotek. Men nu kan ju inte de här internationella stjärnorna resa hit och alla bibliotek är stängda, suckar Bach Hansen.

I och med att de stora live-evenemangen som Bach Hansen producerar delvis finansieras med biljettintäkter har coronakrisen lett till ett stort bortfall i intäkterna. Vårens evenemang var alla så gott som slutsålda och nu administrerar de det stora jobbet med att betala tillbaka pengarna till de som hade köpt biljetter. Något direkt stöd för de uteblivna intäkterna har de inte fått.

-Eftersom de här kulturaktiviteterna trots allt utgör en relativt liten del av den totala budgeten för Kungliga biblioteket kommer vi att försöka lösa det här året med interna omprioriteringar, säger Bach Hansen.

Nordisk kartläggning

Nordisk Kulturfond, vars uppdrag är att främja det kulturella samarbetet mellan de nordiska länderna, har gjort en analys av hur stödformerna ser ut i de olika nordiska länderna. I och med att läget hela tiden förändras vill man snarare kalla analysen för en statusrapport än för en slutrapport.

I analysen kan man se att regeringarna i de nordiska länderna har agerat ganska snarligt i sin hantering av de akuta stöden till kultursektorn.

-Generellt kan man säga att de nordiska regeringarna var alerta att uppmärksamma kulturområdet. I vanliga fall brukar ju processerna ta ganska lång tid, men nu förstod man behovet av snabba, direkta och målinriktade insatser, säger **Benny Marcel som är direktör för Nordisk Kulturfond.**

Marcel betonar att kulturområdet är en speciellt sårbar sektor i och med att man hela tiden lever på gränsen. Det skapar ett ännu större behov av snabba insatser under en kris.

-Det känns som om insikten att kulturen är en viktig del av vårt välfärdssamhälle nu börjar infinna sig. Det som görs nu är också viktiga investeringar för tiden efter krisen, för inom kulturområdet handlar det ofta

om långa planeringstider. Vi måste därför se till att de enskilda kulturutövarna snabbt kan vara ute på de nationella och internationella scenerna igen när samhällena öppnas. Utan konstnären så blir det ju inte så mycket innehåll i kulturpolitiken, det handlar med andra ord nu om att stödja individer som har ett nationellt intresse, säger Benny Marcel.

Många privata initiativ

Nordisk Kulturfonds analys visar även på bredden av initiativ och nya stödformer som snabbt skapades av olika fonder och stiftelser runtom i Norden.

Ett av de största och snabbaste initiativen togs av Svenska kulturfonden och Konstsamfundet i Finland. Tillsammans skapade man det tillfälliga krisstödet Kultur under tiden. Inom ramen för det stödpaketet kunde frilansande professionella konstutövare och kulturarbetare, antingen individuellt eller som arbetsgrupp, ansöka om bidrag.

Sören Lillkung, som är vd för Svenska kulturfonden i Finland, såg snabbt att coronakrisen slår väldigt hårt mot uttryckligen kultursektorn.

-Framförallt frilansande konstnärer utan fast anställning har drabbats hårt. Men också institutionerna och den så kallade tredje sektorn har blött. En stor del av intäkterna har gått upp i rök och man har tvingats omarbета framtidsplaner och skrinlägga redan fastslagna verksamheter, säger Lillkung.

Svenska kulturfonden och Konstsamfundet kanaliserade totalt 700 000 € till krispaketet. Under ansökningstiden i mars och april fick man in totalt 480 ansökningar. Den totala ansökta summan var drygt 3,2 miljoner euro. Ett personligt bidrag kunde vara maximalt 8 000 € och för arbetsgrupper högst 15 000 €.

-Bland ansökningarna såg vi framför allt många nya virtuella initiativ. Konstnärer och kulturarbetare vill möta publiken även när man inte kan ha fysiska möten. Initiativen på nätet har därför imponerat, det handlar om kreativa produktioner som fått många visningar. Det andra vi har observerat är att folk har ansökt om bidrag för att färdigställa tidigare arbeten som blivit på hälft eller alternativt försöka få ut tidigare arbeten på marknaden - ofta också det via nätet, berättar Lillkung.

Ateljén syr skyddskläder

Coronakrisen har medfört kreativitet på många fronter. För Maria Sid och Stadsteatern ledde en fråga från Stockholm stad till att 15 anställda temporärt fick nya arbetsuppgifter. Staden frågade nämligen om teaterns kostymateljé hade tid att sy skyddsutrustning för vårdpersonalen. I och med att största delen av verksamheten låg nere tackade man ja till erbjudandet.

-Det känns väldigt fint inom hela organisationen att vi har kunnat göra det här, både personalen och jag är väldigt stolta. Det är ju många som vill hjälpa till på något sätt men man vet inte riktigt hur. För oss blev det här ett väldigt konkret sätt att hjälpa, säger Maria Sid.

Under april och maj kommer man sammanlagt att sy upp 6 000 skyddsförkläden som framför allt kommer till användning på äldreboenden i Stockholm.

Men trots den inspirerande hjälpinsatsen väntar Sid och Stadsteatern ivrigt på en återgång till det normala i höst. På repertoaren finns massor av premiärer och biljettförsäljningen till höstens föreställningar är nu i gång. Jag undrar om det finns något av det man har gjort under våren som kommer att bli bestående också efter krisen?

-Jag tror att vi har lärt oss att jobba snabbare digitalt. I fortsättningen kommer vi att ha flera olika former av kommunikation och format. Vi lärde oss mycket när vi beslöt att snabbt skapa alternativa former att kommunicera med vår publik efter att vi tvingades ställa in all live-verksamhet, säger Maria Sid.

Digital cello och brevskrivning

För Lise Bach Hansen och hennes Den sorte Diamant kan våren beskrivas som en "granatchock". När jobbet går ut på att bjuda publiken på stora live-upplevelser via cirka 100 evenemang och konserter per år, blir tomheten stor när det inte finns någon live-publik.

Men Bach Hansen och hennes kollegor utvecklade i stället ett digitalt format som streamades under våren. Formatet var en cellokonsert som bandades i det mäktiga läsrummet i det Kungliga biblioteket, där bland annat Lenin och

Karen Blixen och andra historiska profiler i tiderna har suttit och forskat. Parallellt med konserten ordnade man ett brevskrivarjippo.

-Medan Josefine Opsahl spelade cello rullade en poetisk bildsida av det pompösa utrymmet och hennes instrument. Samtidigt uppmanade vi folk att skriva brev hemma. Vi hade över 10 000 tittare, så vi hoppas att det nu finns många fina handskrivna brev som en sorts vittnesbörd över den här konstiga tiden, säger Lise Bach Hansen.

Ett annat lyckat digitalt initiativ man har tagit var nyproducerade minnesvideon med både P. O. Enquist och poeten Yayha Hassan, som i våras gick bort på tok för tidigt. Videon med Yayha Hassans hade cirka 90 000 tittare.

Lise Bach Hansen ser att coronavåren och den digitala utvecklingen inom kultursektorn på sikt trots allt också kan leda till något positivt.

-Även om känslan aldrig blir exakt densamma när man inte är i samma rum som artisterna så har det varit inspirerande att utveckla kombinationen av litterära live-uppträdanden som sedan streamas till andra bibliotek och publiker som finns långt borta från Köpenhamn, säger Bach Hansen.

Virtuellt ersätter inte

Sören Lillkung vid Svenska kulturfonden ser att den största lärdomen av krisen på sikt sannolikt blir hur vi kommunicerar och hur vi möts. Men han tror inte att själva kulturyttringarna kommer att förändras särskilt mycket efter krisen.

-Kanske får de virtuella produktionerna en boost av allt det vi ser nu, men samtidigt börjar vi nog också tröttna på att ta del av konst och kultur via en skärm. Jag tror att live-produktioner kommer att vara väldigt välkomna när det här är över.

Tror du med andra ord att krisen snarare stärker våra beprövade former?

-Ingenting slår det fysiska, mänskliga mötet som kulturyttring! Men däremot tror jag att vår möteskultur förändras. Krisen har visat att de flesta möten fungerar bra på distans. Vi sparar både tid, pengar och miljö - och dessutom

pratar vi inte i mun på varandra, säger Sören Lillkung.

Benny Marcel vid Nordisk Kulturfond förutspår också andra möjliga konsekvenser av coronakrisen. Han bedömer att kultursektorn kan komma ut ännu starkare efter krisen. På Nordisk Kulturfond ser man nu mycket framtidshopp och många starka kreativa nordiska samarbeten i det rekordantal ansökningar man får in.

-Krisen har med tydlighet visat vilket behov vi människor har av olika gemenskaper. Och på ett sätt är det lite sorgligt att många har fått den här insikten gällande konst och kultur först nu när den inte finns. Krisen har understrukit hur mycket vi vill dela konst- och kulturupplevelser med varandra, säger Benny Marcel.

Text: Jens Berg, Montem

Norden i Fokus är en del av Nordiska ministerrådets kommunikation i Sverige. Vi arbetar för att öka intresset för och kunskapen om Norden och det officiella nordiska samarbetet. Vi uppmärksammar aktuella nordiska frågor inom tex. politik, näringsliv, miljö, samhälle och kultur. Vi vänder oss i första hand till tjänstemän, politiker, journalister och intresseorganisationer

Kontaktpersoner

Annika Nummelin

Presskontakt

Projekledare/Kommunikationsrådgivare

annika.nummelin@nordicwelfare.org

+46(0)723709087